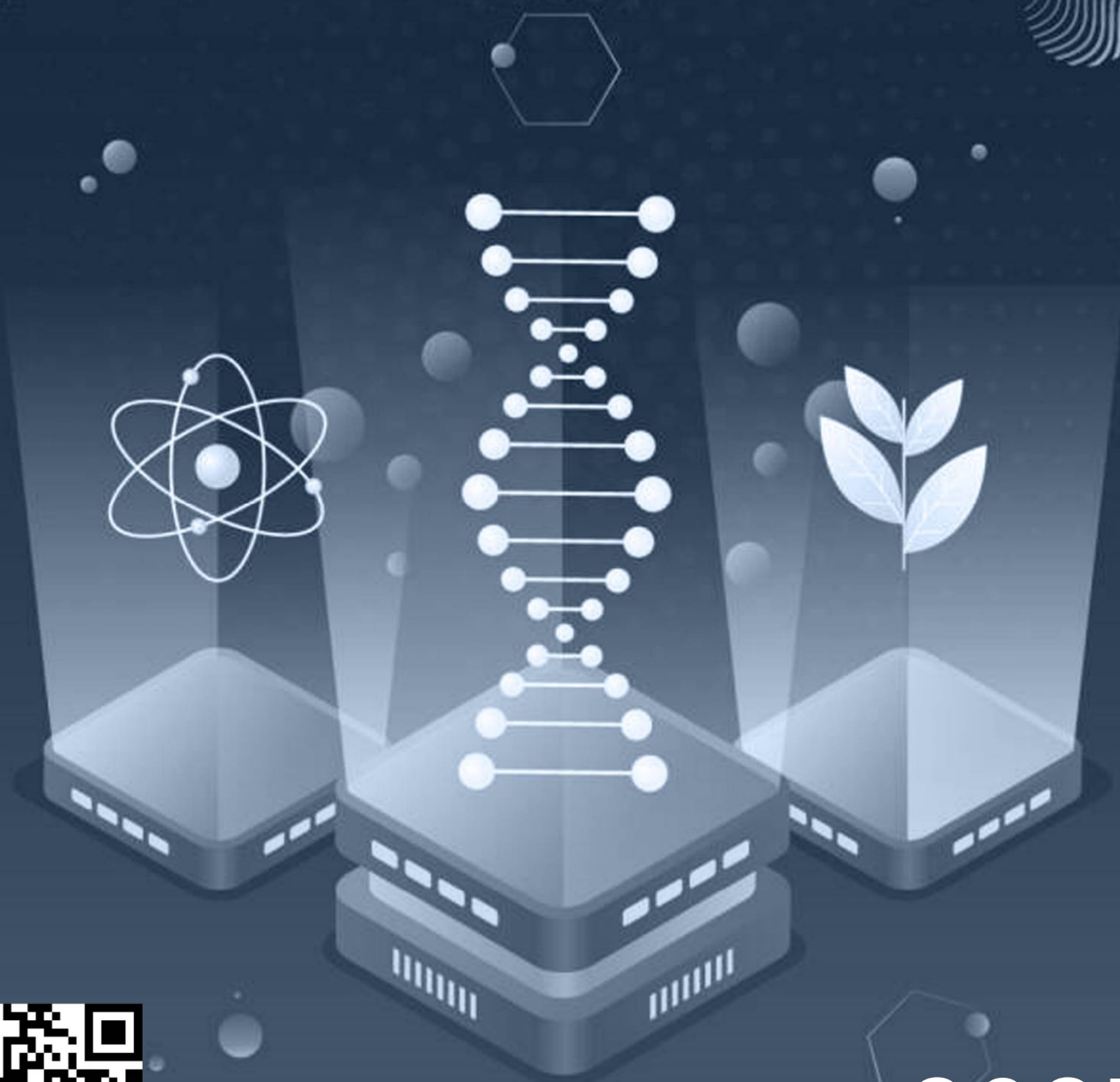

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

Volume 3, Issue 8 **2025**

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

3 JILD, 8 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 3, HOMEP 8

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 3, ISSUE 8

TOШKENT-2025

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «МА'МUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»
№8 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2025-8>

Бош мухаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna
Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ma'mun Universiteti NTM

Бош мухаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudoynazarov Egambergan Madrahimovich
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent Ma'mun Universiteti NTM

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI (INGLIZ TILI)

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ma'mun Universiteti NTM

Kalandarov Oybek Ruzimbayevich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Yakubov Muzaffar Kamildjanovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Galiyeva Margarita Rafaellovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)
Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Samandarova Lola Sultanovna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

FILOLOGIYA FANLARI (RUS TILI)

Cho'ponov Otanazar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)
Urganch davlat universiteti

Ruzmetov Surojbek Allaberganovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI (NEMIS)

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI (O'ZBEK TILI)

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik
O'zbekiston Respublikasi Fanlar
akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,
O'zbekiston Respublikasi
Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Goncharov Yuriy Mixaylovich

Tarix fanlari doktori, professor
Altay davlat universiteti Rossiya

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent
Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),
dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent
Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent
Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyozova Mamlakat Tojiyevna

Tarix fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Urganch davlat universiteti

Xo'jamuratov Umarjon Rustamovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch pedagogika instituti

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik
O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor
Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor
Grodno davlat universiteti Belorusiya

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'gli

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Slepko Yuriy Nikolayevich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Yaroslav davlat pedagogika universiteti

Xazova Svetlana Abduraxmanovna

Psixologiya fanlari doktori, dotsent Kostroma
davlat universiteti Belorusiya

Kalandarova Madina Baxadirovna

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sul-tonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Nazarova Maloxat Berdiboyevna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Xudaynazarova Salomat Ruzibaevna

Tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Sultanov Samandar Maxmud o'g'li

Arxeolog (tadqiqotchi pedagog)

Ma'mun Universiteti NTM

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых для публикации основных научных результатов диссертаций по медицинским наукам постановлением № 01-08/3068/17 от 27 сентября 2024 г.

Page Maker | Верстка | Саифаловчи: Xurshid Mirzaxmedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

FILOLOGIYA

1. Safarova Svetlana Satimovna XIVA XONLIGINING G‘ARBIY SIBIR HUDUDI BILAN MADANIY ALOQALARI TARIXI.....	7
2. Машарипова Садокат Абдуллажоновна ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ОБРАЗ АМИРА ТИМУРА ПО КНИГЕ Т. ВАСИЛЬЧЕНКО “ЭМИР ТИМУР. ИСТОРИЯ, ЛИЧНОСТЬ, ВРЕМЯ”.....	14
3. Raufjon Mahmudov, Sultonova Jayrona O‘ZBEK XALQ ERTAKLARINING LEKSIK QATLAMLARI VA LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI.....	19
4. Шухрат Эркинович Худайбергенов ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ КЛАССИЧЕСКИХ КИНОКОМЕДИЙ В ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОМ РАКУРСЕ.....	26
5. Bobir Maxammadov MIKROSOFT WINDOWS OPERATSION TIZIMI TERMINLARINING MAXSUS LUG‘ATLARDA BERILISHI.....	32
6. Raufjon Mahmudov, R.Allaberganova O‘ZBEK TILIDAGI TARIXIY ANTROPONIMLAR.....	37
7. Abdullayeva Shaxnoza TERMINOLOGIYA VA ONTOLOGIYA MUNOSABATLARI.....	43
8. Raufjon Mahmudov, Nilufar Zaripova ABU RAYHON BERUNIYNING “OSOR UL-BOQIYA” ASARI VA TILSHUNOSLIK AN‘ANALARI.....	54
9. Rasulqulova Sitara Shodmonjonovna O‘G‘UZ LAHJASINING HUDUDIY XUSUSIYATLARI VA BILINGVIZM JARAYONLARI..	59
10. Raufjon Mahmudov, Dilfuza Ruzmatova JADIDCHILIK HARAKATI VA UNING XORAZM MADANIY HAYOTIDAGI O‘RNI.....	64
11. Sherzod Atajanov UMUMERONIY TILLAR BILAN BOG‘LIQ ANTROPONIMIK TIZIM.....	72
12. Safarova Svetlana Satimovna XV – XVI ASRLARDA XORAZM VOHASINING QUYI VOLGABO‘YI HUDUDLARI BILAN ALOQALARI.....	77
13. Вазира Муродова “ОИЛА” КОНЦЕПТИНИНГ КОГНИТИВ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	83
14. Вазира Муродова “ОИЛА” КОНЦЕПТИНИНГ ЭТИМОЛОГИК – СЕМАНТИК ТАМОЙИЛЛАРИ.....	89

TARIX

- 15. Matqurbonov Omonbek Odilbekovich, Jumanazarova Sadoqat Zafarbek qizi**
KARVON YO'LI BO'YLAB HARAKAT QILGAN XORAZM SAVDOGARLARINING
SHARQIY YEVROPA VA KAVKAZDAGI FAOLIYATI.....99
- 16. Ismailov Bobur Baxramovich**
XIVA XONLIGIDA SO'NGGI O'RTA ASRLARDA METALSOZLIK XOM-ASHYO
MANBALARI VA TASHQI SAVDO ALOQALARI TARIXI.....103
- 17. Palvanova Tuxtajon Palvanovna**
XORAZMDA TEATR SAN'TINING TASHKIL TOPISHI VA RIVOJLANISHI.....108

Sherzod Atajanov-

Xorazm Ma'mun akademiyasi mustaqil tadqiqotchisi

UMUMERONIY TILLAR BILAN BOG'LIQ ANTROPONIMIK TIZIM <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.17154661>**ANNOTATSIYA**

Ushbu maqolada o'zbek, nemis va boshqa bir necha yevropa tillari leksikasidagi antroponimik tizim qiyosan tahlil qilinib, ular orasidagi umumeroniy tillar bilan bog'lanuvchi antroponimlar o'rganildi. Ularning yevropa tillariga kirib kelish sabablari aniqlashtirildi.

Kalit so'zlar: antroponim, leksik qatlam, nomlash tamoyili, onomastika, leksema.

Шерзод Атаджанов –

независимый исследователь Хорезмской академии Мамуна

**АНТРОПОНИМИЧЕСКАЯ СИСТЕМА, СВЯЗАННАЯ С ИНДОИРАНСКИМИ
ЯЗЫКАМИ****АННОТАЦИЯ**

В данной статье проведен сравнительный анализ антропонимической системы в лексике узбекского, немецкого и нескольких других европейских языков, изучены антропонимы, связанные между собой общеиранскими языками. Были выяснены причины их проникновения в европейские языки.

Ключевые слова: антропоним, лексический пласт, принцип именования, ономастика, лексема.

Sherzod Atajanov –

Independent Researcher at the Khorezm Ma'mun Academy

ANTHROPONYMIC SYSTEM RELATED TO INDO-IRANIAN LANGUAGES**ABSTRACT**

This article provides a comparative analysis of the anthroponymic system in the vocabulary of Uzbek, German and several other European languages, and examines the anthroponyms related to each other in common Iranian languages. The reasons for their penetration into European languages have been clarified.

Key words: anthroponym, lexical layer, naming principle, onomastics, lexeme.

KIRISH VA DOLZARBLIGI

Umumeroniy tillarni antroponimik tizimi orqali o'rganish bu tillarning shaxs ismlarini shakllantiruvchi **madaniyat, tarix va til omillarini** chuqur tahlil qilishni talab etadi. Ushbu

tadqiqot shuni ko'rsatadiki, **ism-familiyalar shunchaki belgilar emas**, balki jamiyatlarning qadriyatlarini, e'tiqodlari va o'zlikni shakllantirish jarayonining ifodalaridir. Tadqiqot turli umumeroniy til guruhlaridagi shaxs ismlariga oid fonetik, morfologik va semantik xususiyatlarni o'rganadi.

METODLAR VA O'RGANILISH DARAJASI

So'nggi ilmiy ishlar shaxs ismlarini **til va madaniyatning muhim manbai** sifatida ko'rsatmoqda. Ular orqali ko'chish jarayonlari, ijtimoiy tabaqalanish, hamda qo'shni tillarning o'zaro ta'siri aniqlanishi mumkin. Ismlarning kelib chiqishi va madaniyatlararo o'zgarishini aniqlash uchun **etimologik tahlil va qiyosiy tilshunoslik metodlari** qo'llaniladi. Bu yondashuvlar shaxs ismlarining ijtimoiy tarmoqlardagi roli va o'zlikni meros orqali qanday uzatilishini anglash imkonini beradi.

Tadqiqot ismlar bilan bog'liq **gender, ijtimoiy tabaqa va etniklik** omillariga ham e'tibor qaratadi. Ilgari o'tkazilgan tadqiqotlar ismlar tanlovi ijtimoiy mansublik va madaniy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liq ekanini ko'rsatgan. Ba'zi ismlar ayrim guruhlar orasida hurmatli bo'lsa, boshqalari kamsituvchi ma'noga ega bo'lishi mumkin. Ayniqsa, diasporadagi jamoalarda ismlarning madaniyatlararo muhitda qanday o'zgarishi o'zlik va madaniy moslashuv nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot, shuningdek, **kolonializm, globallashuv va texnologik taraqqiyotning** nomlashga ta'sirini ham ko'rib chiqadi. Qadimiy yozuvlar, aholi ro'yxati va zamonaviy tendensiyalar tahlili orqali tashqi omillarning jamiyatdagi nomlash amaliyotiga qanday ta'sir ko'rsatgani aniqlanadi. Masalan, xorijiy ismlarning qabul qilinishi yoki mahalliy ismlarning o'zgartirilishi shaxsiy o'zlik va avlodlararo xotirani qanday shakllantirishi mumkinligi ko'rsatib beriladi.

Xulosa qilib aytganda, umumeroniy tillardagi antroponimik tizimlarni o'rganish **o'zlik, til va ijtimoiy munosabatlarni** anglashda muhim vositadir. Turli nazariy yondashuvlar va tadqiqot usullari orqali bu ish shaxs ismlarining chuqur ma'nolarini ochib beradi hamda tarixiy va madaniy jarayonlarni tahlil qilishda asosiy kalitlardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Til va ijtimoiy-madaniy kontekstlar o'rtasidagi bog'liqlik, ayniqsa, **antroponimlar — shaxs ismlari** orqali yaqqol ko'zga tashlanadi. Shaxs ismiy shunchaki identifikator emas — ular tarix, ijtimoiy tuzilma va til o'zgarishlarini ham aks ettiradi. Ismlarning kelib chiqishi ko'pincha madaniyatlar va geografialarning kesishgan joylarini namoyon etadi. Tillar o'zgargan sayin, nomlash an'analari ham rivojlangan. Umuman aytganda, ilk umumeroniy jamiyatlar ismlarini ko'pincha tabiat hodisalari yoki ijtimoiy rollardan olgan. Bu esa o'z-o'zini anglash va boshqalarni qanday qabul qilish borasida muhim o'ringa ega bo'lgan.

Antroponimikaning ahamiyati tarixiy kontekstda yana-da muhimroq bo'ladi. Ismlar orqali tillarning yoyilishi va migratsiya yo'nalishlarini aniqlash mumkin. Shunday qilib, ismlar til arxivi vazifasini o'taydi. Eski va yangi ismlar orasidagi uzviylik tilning fonetik rivojlanishidan tashqari, ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlarni — bosqinlar, savdo munosabatlari, madaniy aloqalar kabi hodisalarni ham aks ettiradi.

Ba'zi olimlar antroponimlar orqali qadimiy tillarning izlari saqlanib qolganini ko'rsatadi, bu esa **o'zgarishlar bilan birga uzviylikni** ham bildiradi. Masalan, ayrim fonetik unsurlar saqlanib qolgan hollarda, bu o'tmish madaniyatiga bo'lgan hurmatni bildiradi. Ismlar evolyutsiyasi — bu madaniy meros, ijtimoiy o'zgarishlar va tilda aks etgan qadriyatlarning uyg'unlashuvi hisoblanadi.

Bugungi kunning madaniy va texnologik talablari ta'sirida, antroponimik tizimlar ham yangilanmoqda. Hozirgi umumeroniy tillardagi nomlash tendensiyalari jamiyat qadriyatlarini, kollektiv o'zlikni va madaniy o'zgarishlarni aks ettiradi. Globallashuv sababli madaniyatlararo ismlar aralashmoqda, bu esa **an'anaviy nomlash tizimlarining murakkablashuviga** olib kelmoqda. Bu holat esa ismlar orqali madaniy, etnik va oilaviy merosga qanday yondashuv mavjudligini ochib beradi.

Yana bir muhim jihat — **istilolar davrida mahalliy ismlarning o'zgartirilishi**. Bu til va madaniyat ustidan nazorat vositasi sifatida ishlatilgan. Masalan, mustamlakachilik davrida mahalliy

aholi ismlarini o'zgartirish yoki xorijiy elementlar qo'shish orqali madaniy ustunlik va assimilyatsiya siyosati amalga oshirilgan. Demak, antroponimika orqali shaxsiy emas, balki **kollektiv tarix va madaniy kurashlarni** ham kuzatish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, umumeroniy tillardagi antroponimik tizimlar insoniyat o'zligi va madaniy evolyutsiyasini anglashda beqiyos manbadir. Ism, til va o'zlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik shuni ko'rsatadiki, antroponimlar — bu **ijtimoiy tuzilma, diniy e'tiqod va madaniy munosabatlarning** ifodasidir. Tadqiqotchilar ushbu tizimni chuqur o'rganish orqali nafaqat tilda, balki insoniyat tafakkurida saqlanib qolgan qadriyatlarni ochib berishlari mumkin.

Umumeroniy tillar doirasida shakllangan antroponimik tizimlarni to'laqonli anglash uchun bu tizimlarning shakllanishiga asos bo'lgan boy tarixiy qatlamlarni chuqur tahlil qilish zarur. Aynan shaxs ismlarining o'rganilishi orqali biz turli jamiyatlarda **madaniyat, tarix va til** qanday o'zaro ta'sirlashganini ko'rishimiz mumkin. Lotin, Sanskrit, Yunon va Slavyan tillari kabi umumeroniy tillarning har biri o'ziga xos hikoyaga ega, biroq ular orasida mushtaraklik mavjud bo'lib, bu umumiy ildizlarga va qadimiy aholi migratsiyalariga ishora qiladi. Shaxs ismlarining evolyutsiyasi bizga nafaqat shaxsiy o'zlik haqida, balki **madaniy o'zgarishlar, ko'chish yo'nalishlari va siyosiy tuzilmalar** haqida ham ma'lumot beradi.

Muayyan til elementlarining shaxs ismlarini shakllantirishda qanday o'zaro ta'sirga kirishganini o'rganish — bu boradagi muhim jihatlardan biridir. Masalan, ko'plab umumeroniy madaniyatlarda **patronimika tizimi** — ya'ni ota ismidan kelib chiqqan familiyalar keng tarqalgan bo'lib, bu orqali jamiyatda nasabga berilgan ahamiyatni tushunish mumkin. Skandinav jamiyatlarini olaylik: “-sen” va “-dottir” qo'shimchalari “falonchining o'g'li” yoki “qizi” ma'nosini bildiradi. Bu esa shaxsiy o'zlikda otaning nasabiy roliga urg'u berilganini ko'rsatadi.

Boshqa tomondan, **Slavyan madaniyatlarida** shaxs ismlari ko'pincha kishining sifatini, xarakterini ifodalovchi so'zlardan yasaladi. Bu esa tashqi belgilar orqali madaniy o'zlik shakllantirilganiga ishora qiladi. Ushbu holatlar ismlarning **ijtimoiy belgi** sifatida qanday ishlatilganini tushunishga imkon beradi.

Diaxon tahlillar esa tarixiy hodisalarning nomlashga qanday ta'sir ko'rsatganini ko'rsatadi. Masalan, xristianlikning yoyilishi yoki mustamlakachilik davrida bo'lgan madaniy to'qnashuvlar natijasida shaxs ismlarida keng miqyosda qarz olishlar, o'zlashtirishlar yuz bergan. “William” ismini olaylik: u germancha *wil* (iroda) va *helm* (qalqon) so'zlaridan kelib chiqqan bo'lib, o'rta asrlardagi rahbarlik, harbiylik va himoya timsoli sifatida shakllangan. Bunday misollar ismlarning **madaniy artefakt** sifatidagi qadriyat yukini ochib beradi.

Bugungi globallashgan dunyoda esa madaniyatlararo ta'sir nomlash amaliyotini sezilarli darajada o'zgartirmoqda. Endilikda ismlar avvalgi an'anaviy shakllardan chiqib, **aralash, gibrid shakllarga** kirib bormoqda. Bu esa ko'p madaniyatli sharoitda shaxsiy o'zlikni shakllantirish jarayonini murakkablashtiradi. Odamlar endilikda bir vaqtning o'zida bir nechta madaniy qatlamga mansublikni bildiruvchi ismlarni tanlayapti.

Xulosa qilib aytganda, umumeroniy tillardagi antroponimik tizimlarni to'liq anglash uchun ularning **kulturologik, tarixiy va sotsiologik** kontekstlarini chuqur o'rganish zarur. Nasab, siyosiy harakatlar, madaniy almashinuvlar, hatto zamonaviy globallashuv nomlash amaliyotini shakllantirgan asosiy omillardir. Bu jihatlar ismlarning shunchaki lingvistik birlik emas, balki **ijtimoiy identitet va tarixiy ongning ko'zgusi** ekanini anglatadi.

Shuningdek, bu tizimni chuqur o'rganish nafaqat tilshunoslik, balki **madaniyatshunoslik, antropologiya va tarixiy tafakkur** sohalari uchun ham katta ilmiy ahamiyatga ega. Bu jihatlar ismlarni insoniyat madaniyatlararo muloqoti va tarixiy taraqqiyotining tirik guvohiga aylantiradi.

Umumeroniy tillar doirasida shakllangan antroponimlar olamiga chuqur kirib borish — **madaniy va lingvistik o'zlik qanday shakllanadi va aks ettiriladi** degan savolga javob izlashda nihoyatda muhim yo'nalishdir. Bu sohadagi asosiy muammo — ismlarning turli tillar va hududlar bo'ylab **qanday o'zgaradi yoki barqaror qoladi** degan masalani tushunishdir. Muammoni murakkablashtiruvchi jihat shundaki, umumeroniy tillar umumiy ildizga ega bo'lib, bu turli fonetik, grammatik va madaniy omillarni hisobga olgan holda tahlil qilinishi kerak bo'lgan murakkab tarmoqni hosil qiladi.

Nima uchun bu muhim? Chunki ismlar ichida **ko'chishlar, madaniy almashuvlar va ijtimoiy strukturalar** yashiringan. Umumeroniy tillar doirasidagi nomlash tizimlarini o'rganish orqali **ijtimoiy tizimlar qanday tashkil topgan**, xalqaro aloqalar va tarixiy o'zaro ta'sirlar qanday sodir bo'lganini tushunish mumkin. Shaxs ismlari, go'yoki, tarixning tirik guvohlari sifatida, o'zlik va mansublikning ramzi hisoblanadi.

Ammo bu soha faqat statistik ma'lumotlarni yig'ish bilan cheklanmaydi. Aslida, ismlar orqali jamiyatda sodir bo'lgan **katta o'zgarishlar va ijtimoiy tendensiyalarni** ham tahlil qilish mumkin. Statistik va sifatli uslublar birgalikda qo'llansa, ismlarning **madaniy kontekstda qanday moslashtirilganini, o'zlashtirilganini yoki inkor etilganini** aniqlash mumkin bo'ladi. Yaqinda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bosqinlar, savdo aloqalari va boshqa tashqi omillar **nomlash amaliyotiga kuchli ta'sir ko'rsatgan**. Demak, antroponimik tizim bu yerda shunchaki tilshunoslik masalasi emas, balki **madaniyatlar chorrahasi**, identitet qurilishi maydonidir.

Bu yo'nalish tadqiqotchilarni **lingvistika, antropologiya, tarix va sotsiologiya** sohalarini integratsiyalashga undaydi. Ya'ni, shaxs ismlarini nafaqat lingvistik birlik sifatida, balki **madaniy xotira va tarixiy ongni saqlovchi birlik** sifatida o'rganish zarur.

Shuningdek, nomlashdagi naqshlar va o'zgarishlarni tahlil qilish bugungi **identitet siyosatiga** ham yangi yondashuvlarni olib kirishi mumkin. Bugungi globallashuv, migratsiya va madaniy xilma-xillik sharoitida, **ismning tarixiy zaminini tushunish** — insonning etnik o'zligi va madaniy ildizlari haqida chuqurroq fikr yuritishga olib keladi. Shaxs ismlari faqat so'zlardan iborat emas, ular orqasida **madaniy meros va ijtimoiy kuch tuzilmalari** yashiringan.

Shuningdek, bu tadqiqot **ism ma'lumotlarini qanday yig'ish va tahlil qilish** kerak degan savolni ham o'rtaga qo'yadi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar yordamida **digital gumanitar fanlar** (Digital Humanities) yutuqlaridan foydalanib, **ism tendensiyalarini xaritalash, vizualizatsiya qilish va struktural ravishda tahlil etish** mumkin. Biroq bu texnologiyalar qo'llanilganda, har bir ism ortidagi **insoniy, madaniy va tarixiy kontekstni** e'tibordan chetda qoldirmaslik lozim.

Xulosa qilib aytganda, umumeroniy tillarda antroponimik tizimni o'rganish — bu til va madaniyat o'rtasidagi chuqur aloqani ochib beruvchi **interdisiplinar maydon**dir. Ismlar orqali biz **tarix, madaniyat, sotsiologik struktura va zamonaviy jamiyatdagi identitet muammolarini** bir vaqtning o'zida tushunishimiz mumkin. Bu esa antropologik va lingvistik tadqiqotlar uchun yangi gorizontlar ochadi.

Ushbu tadqiqotning bosh maqsadi — **umumeroniy tillar doirasidagi antroponimik tizimlarni chuqur tahlil qilish**, ularning lingvistik va madaniy xususiyatlarini aniqlash va bu xususiyatlar orqali tarixiy jarayonlarni anglashga hissa qo'shishdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun tadqiqot bir nechta yo'nalishda olib boriladi: **etimologik tahlil, madaniyatlararo taqqoslash, tarixiy kontekstualizatsiya** va zamonaviy ismlar amaliyotining o'rganilishi.

Tadqiqot quyidagi **asosiy maqsadlarni** o'z ichiga oladi:

1. **Umumeroniy tillar oilasida uchraydigan shaxs ismlarini tahlil qilish** va ularning tarixiy ildizlarini aniqlash.
2. Antroponimlar orqali **ijtimoiy, siyosiy va madaniy tuzilmalarni anglash**.
3. Shaxs ismlarining **fonetik, morfologik va semantik xususiyatlarini** aniqlash hamda ularni tilda va madaniyatda qanday o'zgarishini ko'rsatish.
4. **Ismlarning migratsiyasi**, boshqa tillar ta'siri ostida qanday o'zgarishlarga uchraganini ko'rsatish.
5. Globallashuv va madaniy aloqalar natijasida antroponimik tizimda qanday **yangi tendensiyalar** paydo bo'lganini tahlil qilish.
6. Tarixiy va zamonaviy antroponimik ma'lumotlar asosida **o'zlik, etniklik va madaniy mansublik** masalalariga yondashuvni chuqurlashtirish.

Yuqoridagi maqsadlarga asoslangan holda, tadqiqot quyidagi **ilmiy savollarga** javob izlaydi:

- Umumeroniy tillarda uchraydigan shaxs ismlari qanday umumiy strukturaviy xususiyatlarga ega?

- Ushbu tillarda nomlash an'analari qanday shakllangan va ular qanday tarixiy omillar bilan bog'liq?
- Qaysi lingvistik va madaniy elementlar antroponimlarning shakllanishida asosiy rol o'ynagan?
- Turli umumeroniy tillarda bir xil ildizga ega bo'lgan ismlar qanday farqlanadi yoki o'xshashlik qiladi?
- Ijtimoiy tabaqalanish, jins, din va siyosiy tizimlar shaxs ismlarining tanlanishiga qanday ta'sir qilgan?
- Mustamlakachilik, globallashtirish yoki texnologik taraqqiyot ismlar tizimiga qanday o'zgarishlar kiritgan?
- Bugungi kunning ko'pmadaniyatli jamiyatlarida antroponimik tanlovlar orqali o'zlik va etniklik qanday ifodalanmoqda?

Mazkur savollar tadqiqotning nazariy asoslarini aniqlab beradi va antroponimik tizimni nafaqat lingvistik birlik sifatida, balki **ijtimoiy ong, tarixiy xotira va madaniy merosning** majmuasi sifatida ko'rib chiqishga imkon yaratadi.

XULOSA

Umumeroniy tillardagi antroponimik tizimlar insoniyatning o'zlik va madaniy taraqqiyotini anglashda beqiyos manbadir. Ular nafaqat lingvistik birlik, balki ijtimoiy ong, tarixiy xotira va madaniy merosning ko'zgusi hisoblanadi.

Kelgusida tadqiqotlarni chuqurlashtirish uchun raqamli uslublar bilan bir qatorda etnografik va tarixiy materiallarni ham integratsiya qilish zarur. Bu esa ismlarning nafaqat lingvistik, balki sotsiokultural ahamiyatini yanada kengroq yoritishga imkon beradi.

Iqtiboslar / References / Сноски

1. Qo'chqorov, A. (2010). O'zbek antroponimikasining lingvistik xususiyatlari. Toshkent: Fan.
2. Mirzaahmedov, H. (2015). O'zbek ismlari va ularning tarixiy ildizlari. Toshkent: Ma'naviyat.
3. Tursunov, U. (2018). O'zbek shaxs ismlarining sotsiolingvistik jihatlari. O'zbek tili va adabiyoti, 5(3), 41–52.
4. Jo'raboyev, S. (2017). O'zbek antroponimlarining semantik tahlili. Filologiya masalalari jurnali, 2(1), 66–74.
5. Oripov, A. (2012). Til va jamiyat: O'zbek antroponimikasi tajribasi. Samarqand: SamDU nashriyoti.
6. Ziyodova, D. (2020). O'zbek shaxs ismlarida etnolingvistik qatlam. Lingvistika va madaniyat jurnali, 4(2), 87–95.
7. Sodiqova, M. (2019). O'zbek antroponimlarining gender xususiyatlari. Til va madaniyat tadqiqotlari, 3(1), 54–61.
8. Rahmonov, R. (2016). O'zbek shaxs ismlarining tarixiy qatlamlari. Buxoro: BuxDU nashriyoti.
9. Abdurahmonova, M. (2014). O'zbek tilidagi shaxs ismlarining fonetik-morfologik xususiyatlari. Filologiya va tilshunoslik masalalari, 1(2), 102–110.
10. Yo'ldoshev, Sh. (2021). Mustaqillik davrida o'zbek shaxs ismlarining o'zgarishi. O'zbek tilshunosligi jurnali, 6(3), 32–40.

ISSN 2181-9696

Doi Journal 10.26739/2181-9696

«MAMUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»
JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000